

Uchwała z dnia 30 czerwca 2000 r.

III ZP 15/00

Przewodniczący: SSN Zbigniew Myszka, Sędziowie SN: Jerzy Kuźniar (sprawozdawca), Jadwiga Skibińska-Adamowicz.

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Prokuratury Krajowej Iwony Kaszczyszyn, sprawy z wniosku Kazimierza G. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w S. o umorzenie zaległych składek, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 30 czerwca 2000 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Apelacyjny w Lublinie postanowieniem z dnia 24 marca 2000 r. [...], do rozstrzygnięcia w trybie art. 390 KPC

Czy art. 28 ustawy z dnia 13 października 1998 r., o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 z późn. zm.) stanowi podstawę do zmiany decyzji organu rentowego i umorzenia w postępowaniu sądowym należnych temu organowi składek na ubezpieczenie społeczne ?

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych odmawiająca umorzenia w całości lub w części należności z tytułu składek, podlega merytorycznej kontroli sądu.

U z a s a d n i e n i e

Przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne powstało na tle następującego stanu faktycznego :

Wyrokiem z dnia 28 grudnia 1999r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Siedlcach zmienił decyzję organu rentowego - Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w S. z dnia 28 sierpnia 1999r. i umorzył zadłużenie wnioskodawcy Kazimierza G. z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, w łącznej kwocie 1.884,08 PLN, uzna-

jąc, że sytuacja majątkowa wnioskodawcy pozwala na jednoznaczne przyjęcie, że w postępowaniu egzekucyjnym organ rentowy nie uzyska żadnych kwot.

W apelacji od tego wyroku organ rentowy zakwestionował przede wszystkim uprawnienie Sądu do umorzenia należności z tytułu składek ubezpieczeniowych, stwierdzając, iż z brzmienia art. 28 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.) wynika, że decyzja w tym zakresie należy do organu rentowego, który może – na warunkach określonych tym przepisem – umarzać należności składkowe. Sąd rozpoznający odwołanie strony od takiej decyzji, może poddawać ją ocenie w zakresie ” formy i zachowania zasad postępowania ”, nie zaś co do jej merytorycznej trafności.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego rozpoznającego apelację, decyzje organów rentowych podejmowane w indywidualnych sprawach dotyczących, między innymi, ustalenia wymiaru składek, ich poboru oraz umarzania należności z tytułu składek, podlegają kontroli sądów (art. 83 ustawy), zaś wątpliwość dotyczy jedynie kwestii czy kontrola ta może oznaczać ”przejęcie” prawa Zakładu do umarzania należności z tytułu składek lub rozkładania jej na raty, czy też kognicja sądu ogranicza się jedynie do oceny czy zostały zachowane wymagane przepisami KPA przesłanki formalne, a sama decyzja, mając charakter uznaniowy, nie podlega merytorycznej ocenie sądu.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Przedmiotem sporu w tej sprawie jest zobowiązanie wnioskodawcy do zapłaty kwoty 1.884,08 PLN z tytułu zaległych składek na ubezpieczenie społeczne po wydaniu przez organ rentowy decyzji o odmowie umorzenia tej należności, a więc sprawa ma charakter sprawy o świadczenie, w której kasacja jest dopuszczalna, jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia nie jest niższa niż pięć tysięcy PLN.

Oznacza to, że w sprawie tej kasacja jest przedmiotowo wyłączona, dopuszczalne jest więc przedstawienie zagadnienia prawnego do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu, w trybie art. 390 § 1 KPC.

Przechodząc do uwag merytorycznych należy przede wszystkim odnotować znaczącą zmianę stanu prawnego powstałą w związku z wejściem w życie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Ustawa ta, określająca między innymi zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym i zasady ustalania składek na ubezpieczenie społeczne, a także wskazująca zasady działania Zakładu Ubezpieczeń Społecz-

nych (art. 2 ust. 1 pkt 1,2 i 6 ustawy), uchyliła w całości, między innymi, ustawę z dnia 25 listopada 1986r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U z 1989r. Nr 25, poz. 137 ze zm.), w której, przewidując prawo odwołania do sądu od decyzji organu rentowego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, wyraźnie wskazano, że nie przysługuje ono w sprawach, w których decyzja zależy od swobodnego uznania (art. 23 ust. 1 pkt 1 i ust. 4 ustawy o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych).

W aktualnym stanie prawnym (art. 83 ust 1 pkt 3 i ust. 2 ustawy o systemie ...), Zakład wydaje decyzje w zakresie indywidualnych spraw dotyczących ustalania wymiaru składek, a także umarzania należności z tytułu składek, zaś od jego decyzji przysługuje odwołanie do właściwego sądu w terminie i według zasad określonych w przepisach KPC. Jedynie od decyzji przyznającej świadczenie w drodze wyjątku oraz od decyzji odmownej w tego rodzaju sprawach odwołanie nie przysługuje (art. 83 ust. 4 tej ustawy).

Ta wyraźna i nie budząca na tle wykładni gramatycznej wątpliwości interpretacyjnych zasada oznacza, że w aktualnym stanie prawnym kognicja sądu jest wyłączona tylko w zakresie decyzji przyznającej albo odmawiającej przyznania świadczenia w drodze wyjątku. Innymi słowy brak podstaw do wyłączenia dopuszczalności zaskarżenia innych decyzji Zakładu w sprawach wymienionych w ustawie, "według zasad określonych w przepisach KPC ", jest to bowiem sprawa z zakresu ubezpieczeń społecznych (art. 476 § 2 pkt 1 KPC) i jako taka ma charakter sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 KPC. Oznacza to, że do kompetencji sądu należy merytoryczna ocena zasadności wydanej i podlegającej zaskarżeniu decyzji, w tym odmawiającej umorzenia w całości lub części należności z tytułu składek. Ocena ta – co oczywiste – może być podjęta jedynie na podstawie przesłanek wskazanych w art. 28 ust. 2 i 3 ustawy. Kontrolując zasadność decyzji organu rentowego w tej mierze Sąd ocenia czy zostały spełnione przesłanki zawarte we wskazanym przepisie, warunkujące umorzenie w całości lub w części należności z tytułu składek. Należy zauważyć, że stosownie do art. 86 ust. 6 ustawy o systemie ..., po wniesieniu odwołania organ rentowy może zweryfikować swoją decyzję, uznając odwołanie za słuszne, w takim przypadku odwołaniu nie nadaje się dalszego biegu. Po przedstawieniu sprawy z odwołaniem do sądu, do niego należy merytoryczna ocena jego zasadności, ta zaś może być dokonana po przeprowadzeniu stosownego postępowania " według zasad określonych w przepisach KPC ".

Przedstawiając powyższe stanowisko uwzględniono zasady zawarte w art. 45 ust. 1 i 77 ust. 2 Konstytucji, według których każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy przez właściwy (...) sąd, zaś ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw.

Z tych wszystkich względów orzeczono jak w sentencji uchwały .

=====